

مروری بر مرادها و تجاری پاکستان

تهیه و تنظیم: مهندس مهدیه اسکافی

مقدمه

تمدن دره ایندوس (Indus Valley)، یکی از قدیمی‌ترین تمدن‌های جهان است که قدمت آن حداقل به ۵۰۰۰ سال قبل می‌رسد، که امروزه به عنوان پاکستان کنونی شناخته می‌شود.

در طول هزاره دوم پیش از میلاد، بقایای این فرهنگ با اقوام مهاجر هند و آریایی آمیخته شد. این منطقه در قرون بعدی مورد تهاجمات متوالی ایرانیها، یونانی‌ها، سکاها، اعراب (که اسلام آوردند)، افغان‌ها و ترک‌ها قرار گرفت. امپراتوری مغول در قرن ۱۶ و ۱۷ شکوفا شد. بریتانیا در قرن ۱۸ بر منطقه مسلط شد.

جدایی و تبدیل هند بریتانیایی در سال ۱۹۴۷ به کشور مسلمان پاکستان (با بخش‌های غربی و شرقی) از هند بزرگ، تنش پایدار بین دو کشور ایجاد کرد و هند و پاکستان با دو جنگ و یک درگیری محدود، به ترتیب در سالهای ۱۹۴۷ - ۱۹۴۸، ۱۹۶۵ و ۱۹۹۹، بر سر قلمرو مورد مناقشه کشمیر را تجربه کرده‌اند.

سومین جنگ بین این کشورها در سال ۱۹۷۱ منجر به تبدیل شدن پاکستان شرقی به کشور جداگانه بنگلادش شد. اختلافات دوجانبه عمده، از جمله وضعیت کشمیر، حل نشده باقی مانده است؛ اما در اوایل سال ۲۰۲۱، دو کشور بر تعهد خود برای حفظ آتش بس در امتداد خط کنترل در کشمیر که از سال ۲۰۰۳ آغاز شد، تاکید کردند.

پاکستان ده‌ها سال درگیری‌های مسلحانه با گروه‌های شبه نظامی، از جمله تحریک طالبان پاکستان (TTP) و دیگر شبکه‌های شبه نظامی که نهادهای دولتی و غیرنظامیان را هدف قرار می‌دهند، داشته است. موقعیت جغرافیایی

این کشور آسیایی حدود ۷۹۶ کیلومتر مربع مساحت دارد و همسایه‌های این کشور، افغانستان، چین، هند و ایران هستند. حدود ۹۶/۷ درصد آن خشکی و مابقی را آبها تشکیل می‌دهند. حدود ۳۵/۲ درصد از زمین‌های پاکستان در اختیار کشاورزی قرار گرفته است. منابع طبیعی موجود در پاکستان شامل، زمین‌های زراعی، ذخایر گسترده گاز طبیعی، نفت محدود، زغال سنگ

جدول ۱- مروری بر ویژگی‌های اقتصادی کشور پاکستان

مقدار شاخص در سال ۲۰۲۲	فاکتور اقتصادی
۳۷۶ میلیارد دلار	GDP
۱۹/۹	نورم (%)
۶/۴	نرخ بیکاری (%)
۱۲۲	حداقل دستمزد (دلار)
۳۰۶ روپیه	ارزش پول (معادل ۱ دلار)
۲۳/۴	افراد زیر خط فقر (%)
۰/۵۴۴	شاخص HDI

منبع: the world fact book, world bank

جدول ۲- مروری بر ویژگی‌های اقتصادی کشور ایران

مقدار شاخص در سال ۲۰۲۲	فاکتور اقتصادی
۳۸۸ میلیارد دلار	GDP
۴۳/۴	نورم (%)
۱۱	نرخ بیکاری (%)
۶۲۸	حداقل دستمزد (دلار)
۴۲.۲۶۵ ریال	ارزش پول (معادل ۱ دلار)
۶۰	افراد زیر خط فقر (%)
۰/۷۷۴	شاخص HDI

منبع: the world fact book, world bank

واحد مطالعات آماری و راهبردی ویرخانه انجمن صنایع نساجی ایران

بی کیفیت، سنگ آهن، مس، نمک و سنگ آهک می شود.

۴ مردم و جامعه

پاکستان حدود ۲۴۷ میلیون نفر جمعیت دارد که ۶۰ درصد آنها در بازه سنی ۱۵ تا ۶۴ سال (میانگین سنی ۲۲ سال) هستند. از کل جمعیت، ۷۷ میلیون نفر جزو نیروی کار هستند و از این تعداد، به ترتیب ۲۲، ۴۵ و ۳۵ درصد در بخش های صنعت، کشاورزی و خدمات مشغول به کار هستند.

۴ محیط زیست

مشکلات محیط زیستی این کشور عبارتند از: آلودگی

آب ناشی از فاضلاب خام، پسماندهای صنعتی و روان آب کشاورزی، محدودیت منابع آب شیرین طبیعی، اکثر مردم به آب آشامیدنی دسترسی ندارند. جنگل زدایی، فرسایش خاک، بیابان زایی، آلودگی هوا و آلودگی صوتی در مناطق شهری.

۴ اقتصاد

از ویژگی های اقتصادی کشور پاکستان می توان به درآمد متوسط رو به پایین، بدهی بسیار بالا، فساد بومی، کاهش عمده ارزش پول، نا امنی عمده غذایی و تورم، بخش کشاورزی از نظر زیست محیطی شکننده اشاره کرد و اختلافات منطقه ای این کشور با

هند و افغانستان مانع سرمایه گذاری می شود. جدول ۱ سایر فاکتورهای اقتصادی مهم و وضعیت رفاه در پاکستان را در سال ۲۰۲۲ گزارش می کند.

در مقایسه با کشور ایران که داده های اقتصادی آن در جدول ۲ مشاهده گزارش شده در سال ۲۰۲۲، این کشور از لحاظ رفاه در سطح پایین تری از ایران قرار دارد اما از برخی جهات اقتصادی مانند نرخ تورم و بیکاری یا ارزش پولی در سطح بهتری قرار دارد. مهم ترین شاخصه یعنی GDP نیز در این دو کشور بسیار نزدیک به هم هستند.

در ادامه ابتدا به تجارت بین المللی کشور پاکستان و پس از آن به تجارت نساجی این کشور پرداخته می شود.

۴ تجارت بین المللی پاکستان

در این بخش، ابتدا وضعیت کلی اقتصاد پاکستان در جهان را مرور میکنیم و پس از آن به جزئیات واردات و صادرات این کشور می پردازیم.

در جدول ۳ میزان ارزش واردات و صادرات پاکستان با واردات و صادرات کل جهان مقایسه می شود.

این کشور در واردات و صادرات جهانی به ترتیب رتبه های ۵۱ و ۶۸ را به خود اختصاص داده است. پاکستان به طور کلی واردکننده کالاهای متفاوتی است اما به طور عمده واردکننده سوخت های معدنی، روغن های معدنی و محصولات حاصل از تقطیر آنها، راکتورهای هسته ای، دیگ های بخار و آبگرم، ماشین آلات و وسایل مکانیکی و همچنین چربی ها و روغن های حیوانی است.

در بحث صادرات نیز، پاکستان عمدتاً در بخش نساجی فعالیت دارد و انواع پوشاک و منسوجات آماده و الیاف پنبه و نخ و پارچه مرتبط با آن در رتبه های اول صادرات این کشور هستند.

جدول ۴ جزئیات بیشتر کالاهای صادراتی کشور پاکستان را در سال ۲۰۲۲ نشان می دهد. در خصوص شرکای تجاری نکته حائز اهمیت آن است که در واردات، پاکستان عمدتاً کالاهای خود را از کشورهای چین، امارات، قطر و اندونزی تامین می کند و در صادرات کالاهای خود عمدتاً با آمریکا مرادوات دارد.

جدول ۳ - جایگاه پاکستان در واردات و صادرات کل جهان

۲۰۲۲	۲۰۲۱	۲۰۲۰	۲۰۱۹	۲۰۱۸	
۲۵	۲۲/۴	۱۷/۷	۱۹	۱۹/۶	واردات کل جهان (تریلیون دلار)
۷۱/۱	۷۳/۱	۴۵/۸	۵۰/۱	۶۰/۳	ارزش واردات قزاقستان (میلیارد دلار)
۰/۳	۰/۳	۰/۳	۰/۳	۰/۳	سهم قزاقستان در واردات کل (%)
۲۴/۴	۲۲/۱	۱۷/۴	۱۸/۷	۱۹/۳	صادرات کل جهان (تریلیون دلار)
۳۱/۱	۲۸/۸	۲۲/۲	۲۳/۸	۲۳/۷	ارزش صادرات قزاقستان (میلیارد دلار)
۰/۱	۰/۱	۰/۱	۰/۱	۰/۱	سهم قزاقستان در صادرات کل (%)

جدول ۴ - ده کشور اول صادرکننده کالا به پاکستان

ردیف	کشور	ارزش واردات	عمده کالا	ارزش واردات نساجی	درصد واردات نساجی از کل واردات	ارزش واردات نساجی
۱	چین	۱۶.۳ میلیارد دلار	برد الکتریکی، واکسن و دارو، نفت و نخ فیلامنتی	۲.۸۳ میلیارد دلار	۳.۹	۲.۸۳ میلیارد دلار
۲	امارات متحده عربی	۷.۹۴ میلیارد دلار	نفت خام و تصفیه شده، ضایعات آهن، برد الکتریکی و شکر	۵۶.۸ میلیون دلار	۰.۱	۵۶.۸ میلیون دلار
۳	عربستان سعودی	۵.۱۴ میلیارد دلار	نفت خام، پلیمر و مواد شیمیایی	۷.۸۹ میلیون دلار	ناچیز	۷.۸۹ میلیون دلار
۴	اندونزی	۴.۹۵ میلیارد دلار	روغن پالم، زغال سنگ، خودرو، الیاف مصنوعی و سنتزی	۲۶۴ میلیون دلار	۰.۴	۲۶۴ میلیون دلار
۵	قطر	۴.۱۳ میلیارد دلار	گاز، پلاستیک و مواد شیمیایی	۳۱۴ هزار دلار	ناچیز	۳۱۴ هزار دلار
۶	آمریکا	۳.۱۱ میلیارد دلار	پنبه خام، خون و واکسن، ضایعات آهن	۷۲۴ میلیون دلار	۱	۷۲۴ میلیون دلار
۷	کویت	۳.۰۸ میلیارد دلار	نفت خام و تصفیه شده، ضایعات آهن و مواد شیمیایی	۳۶.۹ هزار دلار	ناچیز	۳۶.۹ هزار دلار
۸	ژاپن	۱.۶۸ میلیارد دلار	خودرو، مبله آهن و ماشین آلات تولید الیاف	۵۵ میلیون دلار	۰.۱	۵۵ میلیون دلار
۹	تایلند	۱.۴۵ میلیارد دلار	خودرو، موتور، پلیمر و مواد شیمیایی	۱۵۳ میلیون دلار	۰.۲	۱۵۳ میلیون دلار
۱۰	برزیل	۱.۴۴ میلیارد دلار	دانه سویا، پنبه خام و ضایعات آهن	۳۱۷ میلیون دلار	۰.۴	۳۱۷ میلیون دلار
۱۱	ایران*	۱.۴۸ میلیارد دلار	گاز، نفت، برق، میوه و سبزیجات	۴۵.۲ میلیون دلار	۰.۱	۴۵.۲ میلیون دلار

منبع: OEC

واحد مطالعات آماری و راهبردی ویرخانه انجمن صنایع نساجی ایران

۴ تجارت نساجی

پاکستان یکی از کشورهای عمده تولید کننده پنبه در جهان است.

پنبه نقش حیاتی در اقتصاد کشور دارد و به بخش کشاورزی آن کمک میکند و فرصت‌های شغلی را برای میلیون‌ها نفر فراهم می‌کند.

در اینجا چند نکته کلیدی در مورد صنعت پنبه پاکستان وجود دارد:

۱- پاکستان به دلیل تولید قابل توجه پنبه شناخته شده است. آب و هوای مناسبی برای کشت پنبه دارد و مناطق عمده رشد آن در استانهای پنجاب و سند واقع شده است. این کشور همواره در بین کشورهای برتر تولید کننده پنبه در سطح جهان قرار دارد.

۲- پاکستان انواع مختلف پنبه از جمله پنبه منگنه بلند و متوسط را کشت میکند. متداول ترین انواع پنبه‌ای که رشد می‌کنند عبارتند از CIM-۴۹۶، CIM-۵۰۶ و MNH-۹۸۸.

۳- دولت پاکستان اقدامات مختلفی را برای حمایت از صنعت پنبه اجرا کرده است. اینها شامل ارائه یارانه، ابتکارات تحقیق و توسعه، و توسعه زیرساخت‌ها برای افزایش تولید و کیفیت پنبه است.

۴- پنبه به عنوان یک ماده خام حیاتی برای صنعت نساجی پاکستان، که یکی از بزرگترین مشارکت‌کنندگان در صادرات این کشور است، عمل می‌کند.

بخش نساجی به شدت به پنبه برای تولید منسوجات، پوشاک و سایر محصولات مرتبط متکی است.

۵- صنعت پنبه پاکستان با چالش‌های متعددی از جمله حملات آفات، کمبود آب، شیوه‌های کشاورزی منسوخ شده و عملکرد پایین در هر هکتار مواجه است. این عوامل بر بهره‌وری کلی و کیفیت تولید پنبه تأثیر می‌گذارد.

۶- پاکستان مقادیر قابل توجهی پنبه و محصولات پنبه‌ای را به کشورهای مختلف صادر می‌کند.

مقاصد اصلی صادرات شامل چین، بنگلادش، ویتنام و ترکیه است. با این حال، پاکستان نیز برای تامین نیاز داخلی برای صنعت نساجی خود پنبه وارد می‌کند.

جدول ۵ ده کشور اول واردکننده کالا از پاکستان

ردیف	کشور	ارزش صادرات	عمده کالا	ارزش صادرات نساجی	درصد صادرات نساجی از کل صادرات
۱	آمریکا	۶,۲۷ میلیارد دلار	کالای خواب، پوشاک و پوشاک جرمی	۴,۴۸ میلیارد دلار	ناچیز
۲	چین	۲,۵۸ میلیارد دلار	نخ پنبه، مس خام و برنج	۹۱۹ میلیون دلار	۳
۳	انگلستان	۲,۰۳ میلیارد دلار	کالای خواب، پوشاک و برنج	۱,۷۵ میلیارد دلار	ناچیز
۴	هند	۱,۸۱ میلیارد دلار	کالای خواب، پوشاک، برنج و لکال	۷۱۲ میلیون دلار	۲,۵
۵	آلمان	۱,۷۷ میلیارد دلار	کالای خواب، پوشاک، پوشاک جرمی و دارو	۲,۰۶ میلیارد دلار	ناچیز
۶	امارات متحده عربی	۱,۵۴ میلیارد دلار	کالای خواب، برنج، نفت و گوشت گاو	۳۰۸ میلیون دلار	۱
۷	اسپانیا	۱,۴۰ میلیارد دلار	پوشاک، لکال، پوشاک جرمی	۹۹۵ میلیون دلار	۲,۲
۸	ایتالیا	۱,۳۳ میلیارد دلار	کالای خواب، پوشاک، برنج و لکال	۶۶۹ میلیون دلار	۲,۲
۹	افغانستان	۹۸۸ میلیون دلار	برنج، روغن گیاهی، سیمان و دارو	۱۲,۲ میلیون دلار	ناچیز
۱۰	بنگلادش	۸۲۹ میلیون دلار	پارچه پنبه ای و سیمان	۶۷۹ میلیون دلار	۲,۲
۱۱	ایران	۸۴۱,۸ میلیون دلار	برنج، سیوه و حیوانات	۳,۱ میلیون دلار	ناچیز

منبع: OEC

جدول ۶ - وضعیت صنعت نساجی در واردات و صادرات پاکستان در سال ۲۰۲۲

صادرات ۲۰۲۲ (میلیارد دلار)		واردات ۲۰۲۲ (میلیارد دلار)	
کل	نساجی	کل	نساجی
۳۱	۱۸/۸	۷۱	۴/۵
	سهم نساجی از کل (%)		سهم نساجی از کل (%)
	۶۰/۴۹		۶/۴۶

منبع: ITC

جدول ۷. عمده کالاهای وارداتی گروه نساجی پاکستان

کد تعرفه	گروه کالا	سهم از گروه کالا در سال ۲۰۲۲				مبدأ وارداتی
		۲۰۲۲	۲۰۲۱	۲۰۲۰	۲۰۱۹	
۵۲	الیاف پنبه	۹۴,۵٪	۸۳۳	۱۳۹۴	۱۹۱۰	آمریکا ۷۹,۶٪ و بوزیل ۲۱,۱٪
	نخ پنبه	۳٪				
۵۴	نخ فیلامنتی با ظرافت کمتر از ۶۷	۷۵,۷٪	۶۵۰	۵۴۵	۷۷۴	چین ۷۸,۷٪، تایلند ۵,۶٪ ویتنام ۱,۷٪
	نخ فیلامنتی با ظرافت بیشتر از ۶۷	۱۴,۴٪				
۵۵	الیاف استیپل سلواری بازاریابی شده	۶۱,۱٪	۶۰۳	۵۴۸	۸۳۹	چین ۲۸,۷٪، اندونزی ۲۵,۵٪، تایلند ۱,۲٪
	الیاف استیپل مصنوعی	۱۹,۸٪				
	نخ رسیده الیاف مصنوعی	۷,۳٪				
۶۳	لباسی دست دوم مستعمل	۹۴,۵٪	۲۴۵	۲۵۵	۳۳۸	آمریکا ۵۰,۶٪، چین ۹,۱٪، کانادا ۱۵,۴٪
	منسوجات آماده (پشه بند، جلیقه، کمر بند، ماسک)	۱,۷٪				
	پتو	۱,۵٪				
۶۰	پارچه مخمل	۷۱,۸٪	۹۴	۱۰۶	۱۷۰	چین ۱۹,۴٪، تایلند ۱,۲٪
	پارچه حلقوی کش دار	۱۱,۶٪				
	سایر پارچه های حلقوی	۹,۳٪				

منبع: ITC

واحد مطالعات آماری و راهبردی و پیرخانۀ انجمن صنایع نساجی ایران

۴ مرادات ایران - پاکستان

واردات پاکستان به ایران در بخش نساجی شامل سایر الیاف طبیعی، منسوجات صنعتی و پنبه می‌شود. اکثر کالاهای صادراتی ایران به پاکستان، شامل انواع فرش و کفپوش‌ها، الیاف مصنوعی، منسوجات بی‌بافت و پارچه‌های تار-پودی می‌شود.

جدول ۱۰ - آمار ارزش صادرات کالاهای نساجی از پاکستان به ایران (هزار دلار)

واردات ایران	کد تعرفه	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱
ابریشم	۵۰	-	-	-	-
پشم	۵۱	-	-	-	-
پنبه	۵۲	-	-	-	۱۲۳۸
سایر الیاف طبیعی	۵۳	۱۲۳۹,۷	۱۰۲۶,۶	۱۲۳۶,۷	۱۴۴۸,۹
الیاف مصنوعی یکسره	۵۴	۱۵۰۶,۴	۱۹۶,۸	۲۸۰,۳	۶۴,۷
الیاف مصنوعی منقطع	۵۵	-	-	-	-
منسوجات بی‌بافت	۵۶	-	-	-	۴,۸
فرش و کفپوش	۵۷	-	-	-	-
پارچه تار و پودی	۵۸	۱۳۲,۴	-	-	-
منسوجات صنعتی	۵۹	۴۳۶,۹	۴۴۹,۲	۸۰۴,۳	۴۹۷,۹
پارچه حلقوی	۶۰	-	-	-	-
پوشاک کشیاف	۶۱	-	-	-	-
پوشاک غیر کشیاف	۶۲	-	-	-	-
سایر منسوجات آماده	۶۳	-	-	-	-
کفش	۶۴	-	-	-	-

منبع: گمرک ایران

جدول ۸ - عمده کالاهای صادراتی گروه نساجی پاکستان

کد تعرفه	گروه کالا	سهم از گروه کالا در سال				مقاصد صادراتی
		۲۰۲۲	۲۰۲۱	۲۰۲۰	۲۰۱۹	
۶۳	۶۳۰۲ کالای خواب، رومیزی ...	۷۲,۶٪	-	-	-	آمریکا ۳۱,۵٪، انگلستان ۱۱,۱٪، آلمان ۸٪
	۶۳۰۷ منسوجات آماده (پشه بند، جلیقه، کمربند، ماسک)	۹,۸٪	-	-	-	
	۶۳۰۹ لباس دست دوم/استعمل	۴,۶٪	-	-	-	
۶۱	۶۱۰۳ لباس به صورت دست (مردانه)	۱۹,۱٪	-	-	-	آمریکا ۳۹,۵٪، انگلستان ۱۲,۲٪، هلند ۸,۵٪
	۶۱۱۰ پلور، جلیقه، پیراهن تکه اسکی	۱۸,۷٪	-	-	-	
	۶۱۰۹ تیشرت و زیرپوش	۱۴,۳٪	-	-	-	
	۶۱۰۵ پیراهن (مردانه)	۱۲,۱٪	-	-	-	
۶۲	۶۲۱۴ انواع شال و روسری	۲۲,۹٪	-	-	-	چین ۸۱,۴٪ و ترکیه ۴,۴٪
	۶۲۱۲ لباس زیر (زنانه)	۲۱٪	-	-	-	
	۶۲۰۳ لباس به صورت دست (مردانه)	۲۰,۶٪	-	-	-	
۵۲	۵۲۰۹ پارچه تار و پودی پنبه ای	۲۷,۵٪	-	-	-	انگلستان ۲۱,۱٪، چین ۱۳,۴٪، ایتالیا ۷,۱٪
	۵۲۰۵ نخ پنبه	۲۶,۷٪	-	-	-	
	۵۲۰۸ پارچه تار و پودی پنبه ای	۲۱,۳٪	-	-	-	
۵۵	۵۵۱۳ پارچه تار و پودی الیاف مصنوعی مخلوط با پنبه	۴۱,۱٪	-	-	-	آمریکا ۱۱,۳٪، ایتالیا ۸٪، پرتغال ۶٪
	۵۵۱۴ پارچه تار و پودی الیاف مصنوعی مخلوط با پنبه	۲۲,۸٪	-	-	-	
	۵۵۱۲ پارچه تار و پودی الیاف مصنوعی	۲۰,۳٪	-	-	-	

منبع: ITC

جدول ۹ - واردات ماشین آلات کشور پاکستان

کد تعرفه	تاریف	ارزش واردات (میلیون دلار)		
		۲۰۲۲	۲۰۲۱	۲۰۲۰
۸۴۴۴	ماشین آلات ذوب رسی، کشش، تکسچرایزینگ و برش الیاف مصنوعی	۸,۸۵	۴,۳۵	۴,۱
۸۴۴۵	ماشین آلات ریسندگی، تابندگی و سایر ماشین آلات تولید نخ	۲۸۰	۳۰۰,۸	۱۵۹,۵
۸۴۴۶	ماشین آلات بافندگی تار و پودی	۶۳,۵	۱۸۶,۹	۷۲
۸۴۴۷	ماشین آلات بافندگی حلقوی	۵۸,۹	۸۵,۶	۴۰,۵
۸۴۴۸	قطعات، ملزومات، ماشین آلات و دستگاه های کمکی برای ماشین آلات نساجی	۷۳,۶	۹۷	۶۷,۹
۸۴۴۹	ماشین آلات تولید و تکمیل منسوجات بی بافت و نمدی	۴,۲	۲۲,۷	۷,۳
۸۴۵۱	ماشین آلات پاک کردن، چلانن، آغشته کردن و اتودون، خشک کردن، برس کردن، اتو کردن، آهار زدن، رنگ کردن، بچیدن، باز کردن، تا کردن و ...	۷۸,۶	۱۰۶,۵	۸۶,۱

جدول ۱۱ - آمار ارزش صادرات کالاهای نساجی از ایران به پاکستان (هزار دلار)

صادرات ایران	کد تعرفه	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱
ابریشم	۵۰	-	۱,۷	-	-
پشم	۵۱	-	۲۳,۶	۱۳۳,۵	۶۲,۹
پنبه	۵۲	-	-	۰,۷	-
سایر الیاف طبیعی	۵۳	-	-	-	-
الیاف مصنوعی یکسره	۵۴	۶۵۰,۶	۹۷۸,۸	۱۳۶۹,۹	۹۲۲,۲
الیاف مصنوعی منقطع	۵۵	۱۲۱,۳	۳۹,۲	۴۰,۹	۲۳۲,۲
منسوجات بی بافت	۵۶	۵۰۰,۹۸	۶۱۰,۵۶	۷۱۱۰,۷	۶۶۸۳,۹
فرش و کفپوش	۵۷	۱۹۸۲۷,۲	۲۶۱۷۰,۱	۲۹۷۲۴,۶	۲۱۹۵۸,۵
پارچه تار و پودی	۵۸	۹۴۵,۳	۷۶۷,۸	۱۱۲۵,۲	۱۱۲۵,۲
منسوجات صنعتی	۵۹	۲,۷	۹۱,۸	-	۹,۵
پارچه حلقوی	۶۰	-	-	-	۱,۵
پوشاک کشیاف	۶۱	۷۴۵,۶	۲۸۲۷,۸	۲۰۰۴,۳	۵۴۸,۷
پوشاک غیر کشیاف	۶۲	۳۰۷,۶	۱۹۰,۷	۸۵۷,۶	۴۶۷
سایر منسوجات آماده	۶۳	۹۴۷۱,۳	۸۰۴۲,۸	۱۱۲۹۰,۱	۱۰۱۷۷,۸
کفش	۶۴	۱۸۳۱,۷	۳۸۴۶,۶	۴۲۲۶,۳	۲۹۹۶,۶

منبع: گمرک ایران

۷- دولت و بخش خصوصی در پاکستان در جهت بهبود صنعت پنبه از طریق تحقیق و توسعه، اجرای تکنیک‌های کشاورزی مدرن، و ترویج انواع پنبه اصلاح شده ژنتیکی برای افزایش عملکرد و مقاومت در برابر آفات تلاش می‌کنند. نکات قابل تأمل آن است که پاکستان در بخش نساجی، به طور کلی در طی این سال‌ها واردکننده پنبه و الیاف مصنوعی و صادرکننده پوشاک بوده است.